

GEWONE ZITTING 2021-2022

24 MAART 2022

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK
PARLEMENT
VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**teneinde van het Brussels Gewest een
« handi-friendly » Gewest te maken**

(ingediend door de heer David WEYTSMAN (FR),
mevrouw Aurélie CZEKALSKI (FR) en
mevrouw Bianca DEBAETS (NL))

I. Definities

Onder impuls van het maatschappelijk middenveld wordt in de parlementen sinds enkele jaren steeds vaker van gedachten gewisseld over handicaps. De thema's inclusie, zichtbaarheid, toegankelijkheid, enz. worden besproken met de expertise van verenigingen.

In het algemeen verwijst de term « handicap » naar « het onvermogen van een persoon om in zijn of haar omgeving te leven en te handelen ten gevolge van lichamelijke, geestelijke of zintuiglijke gebreken. Het uit zich meestal in moeilijkheden bij de beweging, de meningsuiting of het begrip van de betrokken persoon⁽¹⁾. ».

De thans bekende betekenis van deze definitie ontstond in de jaren zeventig en tachtig. In de jaren negentig voegde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) de sociale en milieuaspecten toe aan de definitie van de term handicap. Want wat de handicap creëert is een ongeschikte omgeving en niet de tekortkoming zelf. Dit is in ieder geval de politieke boodschap van de indieners van deze resolutie !

(1) <https://www.handicap.fr>

SESSION ORDINAIRE 2021-2022

24 MARS 2022

PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE
PROPOSITION DE RÉOLUTION

**visant à faire de la Région bruxelloise
une Région « handi-friendly »**

(déposée par M. David WEYTSMAN (FR),
Mmes Aurélie CZEKALSKI (FR)
et Bianca DEBAETS (NL))

I. Définitions

Depuis plusieurs années, sur l'impulsion de la société civile, les réflexions autour du handicap se multiplient dans les parlements. Les questions de l'inclusion, de la visibilité, de l'accessibilité... sont discutées avec l'expertise des associations.

De manière générale, le terme « handicap » désigne « l'incapacité d'une personne à vivre et à agir dans son environnement en raison de déficiences physiques, mentales, ou sensorielles. Il se traduit la plupart du temps par des difficultés de déplacement, d'expression ou de compréhension chez la personne atteinte.⁽¹⁾ ».

Le sens de cette définition, tel qu'il est connu aujourd'hui, émerge dans les années 70-80. Dans les années 90, l'Organisation Mondiale de la Santé (OMS) a ajouté l'aspect social et environnemental à la définition du handicap. Car ce qui crée la situation de handicap, c'est bien un environnement inadapté et non la déficience elle-même. C'est en tous les cas, le message politique des auteurs de la présente résolution !

(1) <https://www.handicap.fr>

Daarom spreken we nu over « personen met een handicap » of « minder validen ». De indieners van dit voorstel zullen verwijzen naar « personen met een handicap » (PMH).

Omwille van de leesbaarheid en op basis van de definities van de WGO wordt in dit voorstel van resolutie verstaan onder :

- geestelijke handicap, een gestoorde of onvolledige geestelijke ontwikkeling, gekenmerkt door een aantasting van de vermogens en van het algemene intelligentieniveau, met inbegrip van cognitieve functies, taal, motoriek en sociaal functioneren ;
- slechthorendheid, een medische aandoening die wordt gekenmerkt door een gedeeltelijk of volledig verlies van het gehoorzintuig ;
- visuele handicap, blindheid (blinde personen), of slechtzienheid ;
- motorische handicap, alle stoornissen (beweeglijkheidsstoornissen, verlammingen, enz.) die kunnen leiden tot een gehele of gedeeltelijke verslechtering van de motorische vaardigheden, met name van de bovenste en/of onderste ledematen (moeilijkheden om zich te verplaatsen, om een positie te behouden of te veranderen, om op te pakken en te hanteren, om bepaalde gebaren uit te voeren) ;
- autisme, een pervasieve ontwikkelingsstoornis (PDD) die wordt gekenmerkt door een abnormale of verstoorde ontwikkeling, die zich manifesteert vóór de leeftijd van drie jaar, met een kenmerkende verstoring van het functioneren op elk van de volgende drie gebieden : wederkerige sociale interactie, communicatie, beperkt en repetitief gedrag ;
- personen met beperkte mobiliteit (PBM), personen die tijdelijk of permanent moeilijkheden ondervinden om zich te verplaatsen ;
- onzichtbare handicap, een handicap die niet zichtbaar is, wat betekent dat een persoon een blijvende beperking van interactiemogelijkheden heeft zonder dat de mensen om hem of haar heen gemakkelijk kunnen begrijpen dat het om een handicap gaat.

II. Personen met een handicap, miskend en onderschat

Het aantal personen met een handicap is groot. Naar schatting zijn er tussen de 80 en 120 miljoen personen met een handicap in Europa, en 1 miljard wereldwijd ⁽²⁾ ! In België heeft 9 % van de 15-64-jarigen een handicap of gezondheidsprobleem dat hun dagelijkse activiteiten

(2) <https://informations.handicap.fr/a-definition-du-handicap-6028.php>

C'est la raison pour laquelle, aujourd'hui, nous parlons de « personnes en situation de handicap » ou de personnes « moins valides ». Les auteurs de la présente proposition se référeront aux « personnes en situation de handicap » (PSH).

Par souci de lisibilité, et en nous basant sur les définitions de l'OMS, la présente proposition de résolution entend par :

- handicap mental, un arrêt du développement mental ou un développement mental incomplet, caractérisé par une insuffisance des facultés et du niveau global d'intelligence, notamment au niveau des fonctions cognitives, du langage, de la motricité et des performances sociales ;
- handicap auditif, un état pathologique caractérisé par une perte partielle ou totale du sens de l'ouïe ;
- handicap visuel, la cécité (personnes aveugles), ou la malvoyance ;
- handicap moteur, l'ensemble des troubles (troubles de la dextérité, paralysie...) pouvant entraîner une atteinte partielle ou totale de la motricité, notamment des membres supérieurs et/ou inférieurs (difficultés pour se déplacer, conserver ou changer une position, prendre et manipuler, effectuer certains gestes) ;
- l'autisme, un trouble envahissant du développement (TED) caractérisé par un développement anormal ou déficient, manifesté avant l'âge de trois ans, avec une perturbation caractéristique du fonctionnement dans chacun des trois domaines suivants : interactions sociales réciproques, communication, comportements au caractère restreint et répétitif ;
- personnes à mobilité réduite (PMR), des personnes qui éprouvent des difficultés à se déplacer, de manière provisoire ou permanente ;
- handicap invisible, un handicap qui n'est pas apparent, ce qui revient pour un individu au fait d'avoir une limitation durable des possibilités d'interaction sans que l'entourage ne puisse aisément comprendre qu'il s'agit bien d'un handicap.

II. Les personnes en situation de handicap, mal connues et sous-estimées

Les personnes en situation de handicap sont nombreuses. On estime à 80 et 120 millions le nombre de personnes en situation de handicap en Europe, et à 1 milliard dans le monde ⁽²⁾ ! En Belgique, 9 % des 15-64 ans souffrent d'un handicap ou de problèmes de santé les limitant fortement

(2) <https://informations.handicap.fr/a-definition-du-handicap-6028.php>

ernstig beperkt, volgens Statbel⁽³⁾, het Belgische bureau voor de statistiek. Slechts 23 % van hen heeft een baan.

In Brussel is het aantal personen met een handicap moeilijk te schatten. De laatste officiële cijfers dateren van december 2007, toen het aantal personen met een erkende handicap in Brussel werd geschat op 56.481 (of 5,4 % van de Brusselse bevolking⁽⁴⁾).

Een onderschat cijfer. In het verslag 2019 van de FOD Volksgezondheid wordt immers het volgende benadrukt: « Als we de definitie van handicap en het kruisen van de verschillende administratieve databanken even buiten beschouwing, dan stellen we vast dat er ook een risico bestaat dat de raming van het aantal personen met een handicap wordt onderschat als gevolg van de potentiële non take-up van de verschillende vormen van steun en dienstverlening. Aangezien het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt geconfronteerd met een hoog armoederisico (33 % in 2016), wat een van de factoren is die non take-up in de hand werken, kan men veronderstellen dat de problematiek zeker bestaat⁽⁵⁾. ».

III. De doelstellingen van handistreaming

De indieners van dit voorstel bouwen voort op de verbintenissen en maatregelen die reeds door de Brusselse overheid werden genomen.

België heeft in 2009 het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap geratificeerd. Het doel is mensen met een lichamelijke of geestelijke handicap in staat te stellen hun rechten uit te oefenen. Om te wonen waar ze willen, om te werken waar ze willen, om naar de school van hun keuze te gaan (en niet naar de school die hen wil), om koffie te kunnen drinken in het café van hun keuze, om uit eten te gaan met vrienden, om te gaan winkelen in hun favoriete winkel, enz.

Om de vier jaar wordt België beoordeeld door het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap, beter bekend als het VN-Comité, om na te gaan wat het heeft gedaan om de rechten van personen met een handicap te waarborgen en te eerbiedigen, in het licht van het Verdrag. De eerste beoordeling van België door het VN-comité vond plaats in 2014. Op 28 oktober bracht het Comité zijn eindverslag uit, waarin werd gewezen op

(3) <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/personen-met-een-handicap-werken-veel-vaker-deeltijds>

(4) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/boek-armoede-en-handicap-in-belgie-2019-nl.pdf>

(5) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/boek-armoede-en-handicap-in-belgie-2019-nl.pdf>

dans leurs activités quotidiennes, selon Statbel⁽³⁾, l'Office belge de statistique. Seulement 23 % d'entre eux ont un emploi.

À Bruxelles, le nombre de personnes en situation de handicap reste difficile à estimer. Les derniers chiffres officiels datent de décembre 2007 où le nombre de personnes avec un handicap reconnu à Bruxelles a été estimé à 56.481 personnes (soit 5,4 % de la population bruxelloise⁽⁴⁾).

Un chiffre sous-estimé. En effet, le rapport de 2019 du SPF Santé souligne que « au-delà de la question de la définition du handicap et du croisement des différentes bases de données administratives, il y a un risque que le nombre de personnes porteuses d'un handicap soit sous-estimé en raison du non-recours potentiel aux différentes aides et services existants. Bruxelles est plus particulièrement confrontée à cette problématique, dans la mesure où elle connaît un taux élevé de risque de pauvreté (33 %), qui est un des facteurs favorisant le non-recours⁽⁵⁾. ».

III. Les objectifs poursuivis par le handistreaming

Les auteurs de la présente proposition s'appuient sur les engagements et les mesures déjà prises par les autorités publiques bruxelloises.

La Belgique a ratifié la Convention des Nations unies pour les droits des personnes en situation de handicap en 2009. Objectif: permettre aux personnes en situation de handicap physique ou mental d'exercer leurs droits. Celui d'habiter où elles veulent, de travailler où elles le souhaitent, d'aller à l'école de leur choix (et pas celle qui veut bien d'elles), de pouvoir prendre un café dans la brasserie de leur choix, d'aller dîner au restaurant avec des amis, d'aller faire leurs courses dans leur magasin préféré, etc.

Tous les quatre ans, la Belgique est évaluée par le Comité des droits des personnes handicapées de l'ONU, communément appelé Comité ONU, afin d'examiner ce qu'elle a entrepris pour garantir et respecter les droits des personnes en situation de handicap, au regard de la Convention. La première évaluation de la Belgique par le Comité ONU a eu lieu en 2014. Le 28 octobre, le Comité a ainsi rendu son rapport final qui pointait de

(3) <https://statbel.fgov.be/fr/nouvelles/les-personnes-handicapees-travaillent-beaucoup-plus-souvent-temps-partiel>

(4) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/fr/publications/livre-pauvrete-et-handicap-en-belgique-2019-fr.pdf>

(5) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/fr/publications/livre-pauvrete-et-handicap-en-belgique-2019-fr.pdf>

ernstige tekortkomingen in het Belgische beleid⁽⁶⁾. Zo drong het Comité er bij de Staat op aan om, in overleg met representatieve organisaties van personen met een handicap, een op de mensenrechten gebaseerde benadering van personen met een handicap te volgen die in overeenstemming is met het Verdrag. Zij beval ook aan dat België een harmonisatieproces op gang zou brengen om alle nationale wetgeving af te stemmen op de verplichtingen van het verdrag, een plan betreffende personen met een handicap vast te stellen en uit te voeren, en de deelname aan deze processen volledig te waarborgen voor personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen ⁽⁷⁾. ».

De tweede evaluatie is aan de gang. België heeft, zoals beloofd, in april 2020 zijn verslag bij het VN-comité ingediend. Als gevolg van de pandemie heeft het VN-comité vertraging opgelopen bij de analyse van de verslagen die de verschillende lidstaten hebben ontvangen. Het eindrapport van de VN wordt eind 2022 verwacht.

In 2015 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Handvest inzake Handistreaming ondertekend, waarin onder meer het volgende staat: « Er wordt niet langer meer verwacht dat personen met een beperking zich aanpassen aan hun omgeving, maar wel dat de beleidsmakers de belemmeringen aanpakken die hun deelname aan het economische, sociale en culturele leven in de weg staan. Dit sterk signaal is een engagement om op alle gebieden regels en maatregelen te treffen die de inclusie van mensen met een beperking vergemakkelijken. ». Een sterke verklaring waarmee de indieners van dit voorstel het eens zijn.

Het gewestelijk beleid inzake handistreaming geeft concreet gestalte aan het « Handiplan » dat de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en de regeringen van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en van de Franse Gemeenschap in juli 2015 hebben aangenomen, alsook aan het handistreamingcharter dat op 3 december 2015 door diezelfde regeringen werd ondertekend ter gelegenheid van de Internationale Dag voor Personen met een Handicap. Het Brussels Gewest heeft zich er aldus toe verbonden de belemmeringen weg te nemen die mensen met een handicap verhinderen aan de samenleving deel te nemen en ten volle gebruik te maken van hun burgerschap. De verbintenissen hadden onder meer betrekking op het huisvestingsbeleid, de toegang tot werk, sport, openbare gebouwen, internet, enz.

Equal.brussels stelt ter zake het volgende : « Opdat handistreaming concreet vorm zou krijgen in het gewest werd

graves lacunes dans la politique belge⁽⁶⁾. Par exemple, le Comité priait instamment l'État d'adopter une approche du handicap axée sur les droits de l'homme et en conformité avec la Convention, en consultation avec les organisations représentatives des personnes handicapées. Il recommandait également à notre pays « d'initier un processus d'harmonisation pour adapter toute sa législation nationale aux obligations de la Convention, d'adopter et de mettre en œuvre un plan concernant les personnes handicapées, et de garantir pleinement la participation des personnes handicapées et des organisations qui les représentent à ces processus ⁽⁷⁾. ».

La seconde évaluation est en cours. La Belgique a remis, comme elle s'y était engagée, son rapport au Comité ONU en avril 2020. En raison de la pandémie, le Comité ONU a pris du retard dans l'analyse des rapports reçus par les différents pays membres. Le rapport final de l'ONU est attendu d'ici fin 2022.

En 2015, la Région de Bruxelles-Capitale a signé la charte Handistreaming qui stipule notamment qu'« il n'y a plus lieu de s'attendre à ce que les personnes en situation de handicap s'adaptent à leur environnement, mais bien que les responsables politiques s'attaquent aux obstacles qui compromettent leur participation à la vie économique, sociale et culturelle. Ce signal fort est un engagement à adopter, dans tous les domaines, des réglementations et mesures facilitant l'intégration des personnes en situation de handicap. ». Une déclaration forte partagée par les auteurs de la proposition.

La politique régionale en matière de handistreaming est la concrétisation du « Handiplan », adopté en juillet 2015, ainsi que de la Charte Handistreaming du 3 décembre 2015, signée par la Région de Bruxelles-Capitale et les Commissions communautaires commune et française en vue de célébrer la Journée internationale des personnes en situation de handicap. La Région bruxelloise s'engageait ainsi à lever les obstacles qui empêchent les personnes en situation de handicap de participer à la vie en société et d'accéder pleinement à leur citoyenneté. Les engagements concernaient notamment les politiques de logement, l'accès au travail, au sport, aux bâtiments publics, à internet, etc.

Comme le signale equal.brussels, « pour l'implémentation du handistreaming sur le plan régional, il a été fait appel

(6) <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsjjHe7ia4QapdfXcn9RXjWGUnLq7lBzf6jZqm5v8d04CHmp7F4CYraPSGkq8DobTcQt49liHrAEEi%2fVIMoOPS4CA3KPOPP7JfC97KRfT2u8Q>

(7) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/>

(6) <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsjjHe7ia4QapdfXcn9RXjWGUnLq7lBzf6jZqm5v8d04CHmp7F4CYraPSGkq8DobTcQt49liHrAEEi%2fVIMoOPS4CA3KPOPP7JfC97KRfT2u8Q>

(7) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/>

er een beroep gedaan op CAWaB, het Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles, dat in 2018-2019 acht proefprojecten heeft begeleid, voor elk regeringslid één⁽⁸⁾. ».

Sinds het eerste kwartaal van 2019 zijn de Brusselse beleidsmakers en administraties verplicht om systematisch een impactanalyse uit te voeren voor personen met een handicap (PMH), onder meer over de verschillende ontwerpen van regelgeving, de toekenning van subsidies, overheidsopdrachten, beheerscontracten, enzovoort. « Handistreaming » (een samentrekking van de termen « handicap » en « mainstreaming ») staat dus voor het systematisch in aanmerking nemen van handicaps in alle gewestelijke beleidsmaatregelen.

Concreet houdt dat het volgende in « elke minister of staatssecretaris moet voor zijn/haar bevoegdheden en projecten de nodige middelen, met inbegrip van de eigen begroting, aanspreken met het oog op de inclusie van personen met een handicap, om zodoende de hindernissen te ruimen die belemmeren dat dit publiek op gelijke voet met andere burgers deelneemt aan het culturele, sociale en beroepsleven ⁽⁹⁾. ».

Parallel met de invoering van het beleid inzake handistreaming, werd de Brusselse Raad voor personen met een handicap ingesteld. Deze raad speelt een rol bij de uitwerking, de tenuitvoerlegging en de follow-up van de wetgeving en heeft de ambitie om echt als hefboom te fungeren voor de rechten van alle personen die in Brussel wonen, met inbegrip van personen met een handicap, door actief mee te werken aan beslissingen die op hen betrekking hebben⁽¹⁰⁾. ».

IV. Toegankelijkheid voor iedereen, overal

Toegankelijkheid is een van de belangrijkste componenten waardoor een stadsgewest handi-friendly kan worden.

1. Voor de gebruikers van het openbaar vervoer

Zoals blijkt uit de « Hoorzittingen betreffende de tenuitvoerlegging van de resolutie van 8 juli 2016 betreffende de toegankelijkheid van de infrastructuur en voorzieningen van de MIVB voor personen met een handicap ⁽¹¹⁾ », van 10 november 2020, kan 35 % van de Brusselaars tijdelijk of permanent moeilijkheden ondervinden om zich te verplaatsen. Daartoe behoren bejaarden, personen met een

au Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles (CAWaB), qui a accompagné en 2018-2019 la mise en œuvre de huit projets pilotes, un par membre du Gouvernement⁽⁸⁾. ».

Depuis le premier trimestre 2019, il est désormais obligatoire pour les décideurs et administrations bruxelloises de réaliser systématiquement une analyse d'impact sur les personnes en situation de handicap (PSH) concernant, notamment, les différents projets de réglementation, les octrois de subventions, les marchés publics, les contrats de gestion, etc. Le « handistreaming » (contraction des termes « handicap » et « mainstreaming ») est donc la prise en compte systématique, dans toutes les politiques régionales, du handicap.

Concrètement, cela signifie que « chaque Ministre ou Secrétaire d'État doit mettre en œuvre, dans ses compétences et projets, et sur ses propres budgets, les moyens nécessaires à l'inclusion des personnes en situation de handicap, en éliminant les barrières qui sont autant d'obstacles à surmonter pour ce public à une participation sociale, culturelle et professionnelle sur un pied d'égalité avec leurs concitoyens ⁽⁹⁾. ».

Parallèlement à cette mise en place d'une politique handistreaming, a été instauré le Conseil bruxellois des personnes en situation de handicap. Il s'implique dans l'élaboration, la mise en œuvre et le suivi des législations. Il se veut « un levier pour les droits de toutes les personnes vivant à Bruxelles, y compris celles en situation de handicap, par leur participation active aux décisions qui les concernent⁽¹⁰⁾. ».

IV. Accessibilité de tous, partout

L'accessibilité est un des volets principaux qui permet à une Ville-Région de devenir handi-friendly.

1. Pour les clients des transports en commun

Comme l'ont rappelé les « Auditions relatives à la mise en œuvre de la résolution du 8 juillet 2016 relative à l'accessibilité des infrastructures et des équipements de la STIB aux personnes avec un handicap ⁽¹¹⁾ » du 10 novembre 2020, 35 % des Bruxellois peuvent avoir des difficultés momentanées ou permanentes à se déplacer. Il s'agit des personnes âgées, des personnes avec une déficience

(8) <https://equal.brussels/nl/themes/handistreaming-wat-is-dat/>

(9) *ibidem*

(10) *ibidem*

(11) <http://www.weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140935/images.pdf>

(8) <https://equal.brussels/fr/themes/quest-ce-que-le-handistreaming/>

(9) *ibidem*

(10) *ibidem*

(11) <http://www.weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140935/images.pdf>

verstandelijke handicap, slechtziende personen, slechthorenden, mensen met een motorische handicap, zwangere vrouwen, mensen met kinderen of met kinderwagens, sporters in het gips, enz.

De toegankelijkheid van de haltes van de MIVB maakt al deel uit van het Strategisch Toegankelijkheidsplan van de MIVB, opgenomen als bijlage bij de openbare dienstenovereenkomst van de MIVB 2019-2023, dat op 10 november 2020 werd voorgesteld aan de commissie voor de Mobiliteit. De MIVB stelt in haar activiteitenverslag dat in 2019, 100 % van de metro's, 84 % van de bussen en 55 % van de trams toegankelijk zijn voor PBM. Tevens wordt eraan herinnerd dat het aantal stations die uitgerust zijn met een lift, al drie jaar omzeggens niet gestegen is. In 2018 moest 100 % van de stations zijn uitgerust met liften. Dit werd uitgesteld tot 2020. Thans wordt voor sommige stations de termijn nogmaals verschoven naar 2025.

In deze hoorzittingen bleek hoe weinig vooruitgang werd geboekt en werd bijvoorbeeld benadrukt dat nog steeds slechts 83 tot 84 % van de bussen een toegangshelling heeft. Daarentegen neemt het aantal PBM's dat gebruik maakt van specifieke diensten sterk toe. De vraag naar bijstand is gestegen van 1.800 naar 2.800 en het aantal ritten per taxibus is gestegen van 91.000 tot 147.000.

Toegankelijkheid blijft relatief. Zo hebben bijvoorbeeld alle nieuwe kaartjesautomaten touchscreens. Omdat de spraakfunctie niet geactiveerd is, rijzen er problemen voor mensen die op hun gehoor een kaartje willen kopen. Deskundigen zijn verbaasd dat er in grote stations en in multimodale stations geen ondersteuning is om mensen met oriëntatieproblemen te helpen hun weg te vinden.

De goedkeuring van gewestelijke normatieve doelstellingen voor autonome toegankelijkheid en van een referentiemodel voor aangepast rollend materieel. Deze prioritaire maatregelen, die gericht zijn op de systematische verplichting om PBM's autonoom toegankelijkheid te verlenen, moeten in de beheersovereenkomst van de MIVB worden opgenomen.

2. Voor voetgangers

De toegankelijkheid van de openbare ruimte is uiteraard van fundamenteel belang. Het Gewest is zich terdege bewust van dit probleem en zet al jaren een reeks instrumenten in om de toegankelijkheid voor voetgangers te verbeteren.

Het eerste van deze tools is het plan van de toegankelijkheid van de weg en de openbare ruimte (PAVE). Het werd gelanceerd in 2014 en bestond uit een volledige inventarisatie, per type, van de toegankelijkheid van alle gewestelijke

intellectuele, des malvoyants, des malentendants, des personnes atteintes d'un handicap moteur, des femmes enceintes, des personnes accompagnées d'enfants ou d'utilisatrices de poussettes, de sportifs plâtrés, etc.

La mise en accessibilité des arrêts de la STIB fait déjà partie du Plan stratégique de mise en accessibilité du réseau, intégré en annexe du contrat de service public 2019-2023 de la STIB et présenté le 10 novembre 2020 à la commission Mobilité. Dans son rapport d'activités, la STIB déclare que, pour l'année 2019, 100 % des métros, 84 % des bus et 55 % des trams sont accessibles aux PMR. Il y est rappelé que le nombre de stations équipées d'un ascenseur n'a quasiment pas évolué depuis trois ans. En 2018, 100 % des stations étaient supposées être équipées d'ascenseurs. Cela a été repoussé à 2020. Aujourd'hui, pour certaines stations, l'échéance est à nouveau repoussée à 2025.

Ces auditions ont montré le peu d'avancées et soulignent, par exemple, que les bus possédant une rampe représentent toujours 84 % de la flotte de véhicules. À l'inverse, le nombre de PMR ayant recours à des services spécifiques augmente fortement. La demande d'assistance a, en effet grimpé, de 1800 à 2800 et le nombre de courses en taxibus est monté de 91.000 à 147.000.

L'accessibilité reste relative. Par exemple, l'ensemble des nouveaux automates d'achats de billets est tactile. La vocalisation n'étant pas activée, les personnes utilisant l'ouïe afin d'y naviguer se trouvent en difficulté. Des experts s'étonnent que dans les grandes stations, ainsi que dans les stations multimodales, aucun soutien n'a été mis en place afin d'aider les personnes qui ont des problèmes d'orientation et des difficultés à se repérer.

L'adoption d'objectifs normatifs régionaux en faveur de l'accessibilité en autonomie, et l'adoption d'un référentiel matériel roulant adapté. Ces mesures prioritaires, visant l'obligation systématique de permettre l'accessibilité en autonomie aux PMR, doivent être reprises dans le contrat de gestion de la STIB.

2. Pour les piétons

L'accessibilité de l'espace public est évidemment fondamentale. La Région est bien consciente de cet enjeu et a déployé, depuis des années, une série d'outils visant à améliorer l'accessibilité piétonne.

Le premier de ces outils est le Plan d'accessibilité de la voirie et de l'espace public (PAVE). Lancé en 2014, il a consisté en un inventaire exhaustif de l'accessibilité de tous les trottoirs régionaux et communaux. Cet état

en gemeentelijke voetpaden. Deze wordt uitgevoerd op basis van het Cahier Voetgangerstoegankelijkheid en brengt alle elementen aan het licht op het terrein niet conform zijn. Tot de belangrijkste criteria behoorden de breedte van de weg, de helling, hindernissen, bestrating, voetgangersoversteekplaatsen, verlichting en haltes van het openbaar vervoer. Aan de hand van dit werk, dat bijna vijf jaar duurde, kon een lijst worden opgesteld met meer dan 163.000 gevallen van niet-naleving van de specificaties voor de toegankelijkheid voor voetgangers. Deze audit kan door alle gemeentelijke en gewestelijke diensten worden geraadpleegd. Op basis hiervan biedt Brussel Mobiliteit de gemeenten jaarlijks subsidies aan om hen te ondersteunen bij hun inspanningen om de openbare ruimte toegankelijk te maken.

Na ontvangst van het PAVE van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verbinden sommige gemeenten zich ertoe de in hun gebied uit te voeren acties te prioriteren en te budgetteren en werkterreinen aan te wijzen. Sommige gemeenten verbinden zich er ook toe een bepaald aantal gevallen van niet-conformiteit aan te pakken. De stad Brussel, bijvoorbeeld, verbindt zich ertoe om er minstens 10 per jaar aan te pakken.

3. Voor autobestuurders

Veel mensen kunnen door hun handicap geen gebruik maken van het openbaar vervoer of van zachte mobiliteit. Voor dit deel van de bevolking is de auto het enige mogelijke vervoermiddel.

De toegankelijkheid van de openbare ruimte met de auto, de mogelijkheid om dicht bij de bestemming te parkeren en het verkorten van buiten de auto af te leggen afstanden zijn essentiële elementen voor de mobiliteit, onafhankelijkheid en vrijheid van personen met een handicap. Verschillende zones in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn verboden voor wagens van personen met een handicap, hoewel vrijstellingen worden verleend aan andere gebruikers (buurtbewoners, taxi's, enz.). Zo zijn bijvoorbeeld de beperkt toegankelijke zone van Elsene en de daarin gelegen parkeerplaatsen van de PBM verboden en ontoegankelijk voor auto's van niet-ingezetenen met een handicap tussen 7.00 en 19.00 uur, dat wil zeggen tijdens de openingsuren van de winkels.

Wat de toegankelijkheid van de parkeerplaatsen betreft, blijkt uit de laatste beschikbare equivalente cijfers van het Parkeerobservatorium, gebaseerd op een enquête van 2014 die in 2017 gedeeltelijk werd bijgewerkt voor de 19 Brusselse gemeenten, dat de gemeenten gemiddeld tussen 0,90 % en 2,40 % aan parkeerplaatsen voor « personen met een handicap » ter beschikking stellen. In totaal zijn de parkeerplaatsen voor PBM tussen 2013 en 2020 met meer dan duizend eenheden toegenomen, van 4.259 tot 5.431 eenheden.

des lieux est réalisé sur la base du référentiel du Cahier de l'accessibilité piétonne et identifie l'ensemble des éléments qui, sur le terrain, présentent des non-conformités. Parmi les principaux critères relevés, citons la largeur du cheminement, le dévers, les obstacles, le revêtement, les traversées piétonnes, l'éclairage, ou encore les arrêts des transports publics. Ce travail, qui a duré près de cinq ans, a permis de recenser et de référencer plus de 163.000 non-conformités vis-à-vis du cahier d'accessibilité piétonne. Cet audit est consultable par l'ensemble des services communaux et régionaux. Sur cette base, Bruxelles Mobilité offre annuellement des subventions aux communes pour les soutenir dans leurs efforts de mise en accessibilité de l'espace public.

À la réception du PAVE de la Région de Bruxelles-Capitale, certaines communes s'engagent à prioriser et budgétiser les actions à mener sur le territoire et à fournir des axes de travail. Certaines communes s'engagent également à résoudre un certain nombre de non-conformités. La Ville de Bruxelles s'engage par exemple à en résoudre au minimum 10 par an.

3. Pour les automobilistes

De nombreuses personnes, en raison de leur handicap, ne peuvent ni utiliser les transports en commun, ni pratiquer la mobilité douce. Pour cette partie de la population, la voiture est le seul moyen de transport possible.

L'accessibilité en voiture aux espaces publics, pouvoir se garer à proximité de la destination et le raccourcissement des distances à parcourir en dehors de la voiture sont des éléments essentiels à la mobilité, à l'indépendance et à la liberté des personnes en situation de handicap. Plusieurs zones dans la Région de Bruxelles-Capitale sont interdites aux voitures des personnes en situation de handicap, bien que les dérogations soient accordées aux autres utilisateurs (riverains, taxis, etc.). Par exemple, la zone à accès limité d'Ixelles et les stationnements PMR qui sont y situés, sont interdits et inaccessibles aux voitures des personnes en situation de handicap non-résidentes entre 7 et 19 heures, donc dans une tranche horaire d'ouverture des commerces.

En termes d'accessibilité pour le stationnement, les derniers chiffres équivalents disponibles, fournis par l'Observatoire du stationnement et basés sur un relevé de 2014 partiellement actualisé en 2017 concernant les 19 communes de Bruxelles, indiquent qu'en moyenne, les communes mettent entre 0,90 % à 2,40 % de places de parking « en situation de handicap ». Au total, les places de parking PMR ont augmenté de plus de mille unités entre 2013 et 2020 pour passer de 4259 à 5431 unités.

4. Voor toeristen

Brussel blijft ook achter wat betreft de integratie van personen met een handicap van buiten de stad. Wat de toegankelijkheid voor rolstoeltoeristen betreft, is het één van de slechtste Europese steden en staat deze stad zelfs in de top 3 van minst rolstoeltoegankelijke Europese steden, samen met Athene en Lissabon ⁽¹²⁾.

Er bestaat geen «rolstoelvriendelijke» toeristische kaart waarop de ononderbroken rolstoelroutes in het Gewest zijn aangegeven.

5. Toegankelijkheid van de groene ruimten

Brussel beschikt over meer dan 8.000 hectare groene ruimte : parken, bossen, het Zoniënwoud, begraafplaatsen, sportterreinen, enz. Dat is de helft van het Gewest. In totaal zijn er van de 111 gebieden die door Leefmilieu Brussel worden beheerd, slechts 42 toegankelijk voor PBM's, dat wil zeggen 37 %.

De toegankelijkheid van de Brusselse groene ruimten is dus niet systematisch gewaarborgd voor PBM's. Volgens de minister belast met het beheer van de groene ruimten, wordt in februari 2021 bovendien de toegankelijkheid voor PBM's niet specifiek vermeld in de bestekken, het is de opsteller van het project die rekening houdt met deze principes in navolging van de inclusieve visie van Leefmilieu Brussel.

6. Toegankelijkheid van grote evenementen

Een betere toegankelijkheid tot grote openlucht- en indoor-evenementen lijkt meer mogelijk voor PBM's in Brussel.

Organisatoren van evenementen treffen steeds vaker specifieke voorzieningen voor personen met een handicap, zoals

- installatie van aangepaste podia met onbelemmerde toegang en, via voorbehouden gangen, verbonden met rijstroken die geschikt zijn voor PBM's ;
- installatie van aangepaste borden voor nooduitgangen die zichtbaar zijn vanuit een rolstoel ;
- omroep van audiowaarschuwings- en evacuatieberichten via de omroepinstallatie ter attentie van visueel gehandicapten ;

(12) Studie uitgevoerd door de vereniging Handilol, die zich specifiek bezighoudt met rolstoeltoegankelijk reizen (<https://www.talenteo.fr/handilol-vacances-accessibles-bruxelles-handicap-333/>).

4. Pour les touristes

Bruxelles est également à la traîne en matière d'inclusion pour les PSH venant de l'extérieur de la ville. En termes d'accessibilité pour les touristes en fauteuil roulant, Bruxelles est une des pires villes européennes et a même été classé dans le top 3 des villes européennes les moins accessibles en fauteuil, avec Athènes et Lisbonne ⁽¹²⁾.

Il n'existe pas de carte touristique «chaisable» qui permet de connaître, dans la Région, les trajets continus possibles en chaise roulante.

5. Accessibilité des espaces verts

Bruxelles compte plus de 8.000 hectares d'espaces verts : parcs, bois, forêt de Soignes, cimetières, terrains de sport, etc. Soit la moitié de la Région. Au total, sur les 111 espaces gérés par Brussels Environnement, seuls 42 sont accessibles aux PMR, soit 37 %.

L'accessibilité aux espaces verts bruxellois n'est ainsi pas systématiquement garantie aux PMR. D'ailleurs selon le Ministre en charge de la gestion des espaces verts, en février 2021, «l'accessibilité aux PMR n'est pas spécifiquement détaillée au niveau des cahiers des charges, c'est l'auteur de projet qui prend en compte ces principes en ligne avec la vision inclusive de Bruxelles Environnement.»

6. Accessibilité des grands événements

L'accessibilité renforcée aux grands événements extérieurs et intérieurs semble être davantage possible pour les PMR à Bruxelles.

Les organisateurs d'événements prévoient de plus en plus souvent des aménagements spécifiques pour les PSH, notamment :

- installation de podiums adaptés et dont les dégagements sont libres et reliés, via des couloirs réservés, à des voies carrossables pour les PMR ;
- installation de dispositifs de signalétique des issues de secours adaptés pour être visibles depuis une chaise roulante ;
- diffusion de messages audio d'alertes et d'évacuation via la sonorisation à l'attention des personnes malvoyantes ;

(12) Étude réalisée par l'association Handilol qui travaille spécifiquement sur les voyages accessibles en fauteuil roulant (<https://www.talenteo.fr/handilol-vacances-accessibles-bruxelles-handicap-333/>).

- verspreiding van waarschuwings- en evacuatieberichten via tekstborden voor slechthorenden.

Deze aanbevelingen worden niet altijd toegepast of opgenomen in de bestekken die aan de organisatoren worden opgelegd.

V. Een job voor iedereen

Het bevorderen van werkgelegenheid voor personen met een handicap verbetert hun dagelijks leven. Het is een belangrijke beleidsdoelstelling die moet worden nagestreefd en geëvalueerd. In België heeft volgens Statbel 23 % van de personen met een handicap een job. De helft (51 %) van deze jobs is aangepast aan hun specifieke behoeften.

Op 2 februari 2017 heeft het Brussels Parlement de ordonnantie betreffende de verplichting om personen met een handicap aan te werven in de lokale besturen aangenomen ⁽¹³⁾. Krachtens deze ordonnantie moeten de administraties van de lokale besturen ten minste een persoon met een handicap halftijds tewerkstellen per schijf van 20 voltijdsequivalenten (VTE) in de personeelsformatie (i.e. 2,5 % van de VTE). Uit het laatste verslag van 2019 blijkt echter dat slechts 3 van de 18 gemeenten dit quantum halen.

Wat het aantal personen met een handicap betreft die in de verschillende OCMW's van het Brussels Gewest werken, beschikt de administratie momenteel niet over volledige statistieken. De Federatie van Brusselse OCMW's heeft een enquête gehouden, maar slechts een deel van de OCMW's heeft geantwoord. Van de 19 OCMW's hebben er slechts negen geantwoord. In totaal worden 22 personen met een handicap tewerkgesteld in deze 9 OCMW's.

De opstellers wijzen erop dat 80 % van de handicaps zich in de loop van het leven voordoen, als gevolg van een ongeval of een invaliderende ziekte. Elke werkgever staat dus mogelijk voor de uitdaging om een medewerker die een handicap krijgt tijdens zijn beroepsleven in dienst te houden. Aanwerving en behoud van de baan vormen derhalve een dubbele uitdaging die moet worden ondersteund.

Ten slotte zij erop gewezen dat personen met een handicap een groter risico lopen op armoede dan de rest van de bevolking. Dat blijkt inderdaad uit de laatste publicatie van de FOD Maatschappelijke Integratie en de FOD Sociale Zekerheid ⁽¹⁴⁾⁻⁽¹⁵⁾.

(13) Quota's gewestelijke overheidsdiensten en ION's : 2%. Quota's gemeentebesturen en OCMW's : 2,5%

(14) <https://socialsecurity.belgium.be/nl/publicaties/armoede-en-handicap-in-belgie>

(15) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/publicaties/boek-armoede-en-handicap-in-belgie-2019-nl.pdf>

- diffusion de messages texte d'alerte et d'évacuation via des panneaux signalétiques à l'attention des personnes malentendantes.

Ces recommandations ne sont ni toujours appliquées, ni introduites obligatoirement dans les cahiers des charges imposés aux organisateurs.

V. Un emploi pour tous

Favoriser l'emploi des personnes en situation de handicap améliore le quotidien de ces personnes. C'est un objectif politique important qui doit être poursuivi et évalué. En Belgique, selon Statbel, 23 % des personnes en situation de handicap ont un emploi. La moitié (51 %) de ces jobs sont adaptés à leurs besoins spécifiques.

Le 2 février 2017, le Parlement bruxellois adoptait l'ordonnance relative à l'obligation d'engager des personnes en situation de handicap dans les administrations des pouvoirs locaux ⁽¹³⁾. Cette ordonnance prévoit que les administrations des pouvoirs locaux emploient au moins une personne handicapée à mi-temps par tranche de 20 équivalents temps plein (ETP) prévus au cadre du personnel (soit 2,5 % des ETP). Pourtant, le dernier rapport datant de 2019 montre que seules 3 communes sur 18 atteignent ce quota.

Concernant le nombre de personnes en situation de handicap qui travaillent aujourd'hui au sein des différents CPAS de la Région bruxelloise, l'administration ne dispose actuellement pas de statistiques complètes. La Fédération des CPAS bruxellois a mené une enquête, mais seules une partie des CPAS y a répondu. Plus précisément, sur les 19 CPAS, seuls neuf ont répondu. Au total, 22 personnes en situation de handicap sont employées dans ces 9 CPAS.

Les auteurs rappellent que 80 % des handicaps surviennent en cours de vie, suite à un accident ou à une maladie invalidante. Tout employeur est donc potentiellement confronté au défi du maintien à l'emploi d'un collaborateur qui tombe dans le handicap en cours de vie professionnelle. Le recrutement et le maintien dans l'emploi sont donc un double enjeu à soutenir.

On notera enfin que les personnes en situation de handicap courent un plus grand risque de pauvreté que le reste de la population. C'est en effet ce qui ressort du dernier ouvrage du SPP Intégration sociale et du SPF Sécurité sociale ⁽¹⁴⁾⁻⁽¹⁵⁾.

(13) Quotas services publics régionaux et OIP : 2%. Quotas administrations communales et CPAS : 2,5%

(14) <https://socialsecurity.belgium.be/fr/publications/pauvrete-et-handicap-en-belgique>

(15) <https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/fr/publications/livre-pauvrete-et-handicap-en-belgique-2019-fr.pdf>

VI. Toegang tot woningen

Huisvesting is het belangrijkste fundament van iemands identiteit en integratie in de gemeenschap ⁽¹⁶⁾. Het is inderdaad de woning, de plaats waar men zichzelf is, waar men zich kan herbronnen en intieme relaties kan aanknopen, die het uitgangspunt vormen voor de integratie met anderen. Dit geldt nog meer voor mensen met een handicap. De kwestie van huisvesting voor hen is dus van fundamenteel belang. Het Europees Parlement herinnerde er op 7 oktober 2021 bij de goedkeuring van een resolutie over de wil van de 27 lidstaten om tot een gemeenschappelijke definitie van handicap te komen en een Europese gehandicaptenkaart in te voeren om de status van persoon met een handicap in de hele EU wederzijds te erkennen, aan dat personen met een handicap ongehinderd toegang moeten hebben tot reizen, onderwijs en de digitale wereld, alsook tot niet-geïstitutionaliseerde huisvesting.

Zoals vermeld in de laatste studie over inclusieve huisvesting voor personen met een handicap in Wallonië en Brussel, roept de kwestie van huisvesting voor personen met een handicap vaak vragen op, zowel in ons land als in vele andere. Naast het gebrek aan ruimte in de institutionele huisvestingsstructuren zijn de betrokkenen in de eerste plaats op zoek naar meer « gewone » huisvesting, die op hun behoeften afgestemde ondersteuningsmogelijkheden biedt.⁽¹⁷⁾

Inclusieve huisvesting wordt gedefinieerd als een eengezinswoning of flat die niet te onderscheiden is van andere woningen in de buurt, die nauwe toegang biedt tot gemeenschapsdiensten en die de bewoners ondersteuning biedt om zo dicht mogelijk bij een normale levensstijl te leven.⁽¹⁸⁾

Wat huisvesting betreft, blijkt uit de statistieken van de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) dat van de ongeveer 40.000 sociale woningen die door de openbare vastgoedmaatschappijen (OVM) worden beheerd, er slechts 263 aangepaste woningen waren, 33 aangepaste woningen met Diensten voor hulpverlening bij activiteiten in het dagelijks leven, ongeveer 400 aanpasbare woningen en ongeveer 2.000 toegankelijke woningen. Dit vertegenwoordigt 0,6 % van de aangepaste woningen.

Voorts konden slechts 69 van de 4.800 op 30 september 2017 door de SVK-sector beheerde woningen worden beschouwd als aangepast aan de specifieke behoeften van personen met beperkte mobiliteit. Dit is slechts 1,4 % van

(16) Ministère québécois de la santé et de la sécurité sociale, 2000, cité par Proux et al., 2007.

(17) https://www.kbs-frb.be/fr/Activities/Publications/2016/20161005NT1?hq_e=el&hq_m=4447651&hq_l=4&hq_v=33dab3e355, blz. 13

(18) Charlot, 2015, Willaye, 2008.

VI. Accès aux logements

Le logement est « l'assise principale de l'identité de l'individu et de son intégration dans la communauté ⁽¹⁶⁾ ». C'est en effet le logement, l'endroit où on est soi, où on se ressource et où on peut cultiver son intimité, qui est le point de départ de l'intégration aux autres. Ceci est encore plus vrai pour des personnes en situation de handicap. La question du logement les concernant est donc fondamentale. Le Parlement européen rappelait d'ailleurs le 7 octobre 2021, lors de l'adoption d'une résolution sur la volonté des 27 de réaliser une définition commune du handicap et d'introduire une carte européenne du handicap pour reconnaître de façon mutuelle le statut de handicap dans l'ensemble de l'UE, que « les personnes avec un handicap devraient avoir accès, sans entraves, aux voyages, à l'éducation et au monde numérique, ainsi qu'à un logement non institutionnalisé. »

Comme le précise la dernière étude sur les formules de logement inclusif pour les personnes avec un handicap en Wallonie et à Bruxelles : « La problématique du logement des personnes en situation de handicap pose souvent question, dans notre pays comme dans beaucoup d'autres. Au manque de place dans les structures d'hébergement institutionnelles, s'ajoute l'aspiration de personnes concernées au premier chef à un habitat plus « ordinaire », offrant des possibilités d'accompagnement ajustées à leurs besoins.⁽¹⁷⁾ ».

Le logement inclusif étant entendu comme « une maison ou un appartement de type unifamilial, ne se distinguant pas des autres habitations du quartier, offrant un accès proche aux services de la communauté et procurant à ses habitants un accompagnement permettant un style de vie aussi proche que possible de la normale.⁽¹⁸⁾ ».

En termes de logements, les statistiques de la Société du logement de la Région de Bruxelles-Capitale (SLRB) révèlent que, parmi les plus ou moins 40.000 logements sociaux gérés par les sociétés immobilières de service public (SISP), on dénombrait seulement 263 logements adaptés, 33 logements adaptés bénéficiant d'un service d'aide aux actes de la vie journalière (AVJ), environ 400 logements adaptables et environ 2.000 logements accessibles. Cela représente 0,6 % de logements adaptés.

Par ailleurs, sur les 4.800 logements qui étaient gérés par le secteur des AIS en date du 30 septembre 2017, seuls 69 pouvaient être considérés comme adaptés aux besoins spécifiques des personnes à mobilité réduite. C'est-à-dire

(16) Ministère québécois de la santé et de la sécurité sociale, 2000, cité par Proux et al., 2007.

(17) https://www.kbs-frb.be/fr/Activities/Publications/2016/20161005NT1?hq_e=el&hq_m=4447651&hq_l=4&hq_v=33dab3e355, page 13

(18) Charlot, 2015, Willaye, 2008.

het totale woningbestand van de SVK's. Bovendien hadden slechts 5 van de 24 SVK's op dat ogenblik aangepaste woningen te huur. Op 30 juni 2019 waren 97 gezinnen « kandidaat-huurders » voor een aangepaste woning voor PBM en 39 voor aangepaste woningen met diensten voor hulpverlening in het dagelijks leven.

VII. Bewustmaking

De indieners van deze resolutie stellen vast dat vele Brusselaars zich niet bewust zijn van de problemen die personen met een handicap ondervinden, of het nu gaat om toegankelijkheid, huisvesting en/of werkgelegenheid.

De laatste drie jaar heeft de regering enkel een tweetalige (NL/FR) bewustmakingscampagne gevoerd onder de naam « Brussels accessible to all ». Deze campagne werd begin februari 2021 gevoerd en strekte ertoe « in de samenleving de problemen zichtbaar te maken die personen met een handicap dagelijks ondervinden, maar ook om de aanleg van aangepaste voorzieningen te stimuleren. ».

De indieners van deze resolutie stellen vast dat het samenleven en dedramatiseren van de situaties waarin valide personen en personen met een handicap samenleven, vanaf zeer jonge leeftijd en onder begeleiding door leraren en onderwijzers worden aangeleerd.

Tot slot stellen de indieners van de resolutie vast dat bewustmaking van de eerstelijns werkers van essentieel belang is om de problemen voor personen met een handicap beter te onderkennen en aan te pakken.

VIII. Sancties

In veel landen gelden zware sancties voor instellingen die hun verbintenissen op het gebied van inclusie niet nakomen. Dat is het geval in Frankrijk, dat al in 2005 de wet « voor gelijke rechten en kansen, participatie en burgerschap van personen met een handicap » heeft aangenomen, waarmee de basis werd gelegd voor de integratie van personen met een handicap, zowel wat de bebouwde omgeving als het vervoer betreft. De wet voorziet uitdrukkelijk in zeer zware sancties in geval van niet-naleving ⁽¹⁹⁾. In februari 2006 heeft ze de sancties verscherpt, met name op het gebied van de werkgelegenheid. Ondernemingen met 20 of meer werknemers die niet minstens 6% werknemers met een handicap in dienst hebben, krijgen een boete tussen 400 en 600 keer het minimumuurloon per persoon

(19) Een nieuwe wet van 2020 specificeert dat een onderneming met meer dan 20 werknemers die verschillende sites met elk minder dan 20 werknemers heeft, ertoe verplicht wordt 6% rechtstreekse betrekkingen te voorzien voor personen met een handicap.

seulement 1,4% du parc total de logements AIS. Par ailleurs, seules 5 AIS sur 24 mettaient alors en location des biens adaptés. Au 30 juin 2019, 97 ménages étaient « candidats locataires » pour un logement adapté aux PMR et 39 pour un logement adapté avec services AVJ.

VII. Sensibilisation

Les auteurs de la présente résolution constatent que de nombreux Bruxellois ne sont pas au courant des difficultés rencontrées par les PSH, que ce soit en matière d'accessibilité, de logement et/ou d'emploi.

Lors des trois dernières années, seule une campagne de sensibilisation bilingue (NL/FR) appelée « Brussels accessible to all » a été menée par le gouvernement. Cette campagne s'est déroulée début février 2021 et avait pour objectif de « rendre visibles, dans la société, les personnes en situation de handicap, les difficultés qu'elles rencontrent au quotidien, mais aussi encourager la mise en place d'aménagements adaptés. ».

Les auteurs de la présente résolution constatent que le vivre-ensemble et la dédramatisation des situations de vivre-ensemble entre valides et moins-valides se construisent dès le plus jeune âge et avec l'encadrement des professeurs et instituteurs.

Les auteurs de la présente résolution constatent, enfin, qu'une sensibilisation pour les professionnels de première ligne est essentielle pour que les problèmes que vivent les PESH soient mieux cernés et combattus.

VIII. Sanctions

Dans de nombreux pays, il existe de lourdes sanctions pour les institutions qui ne respectent pas les engagements pris en matière d'inclusion. C'est le cas de la France qui, dès 2005, a voté la loi « pour l'égalité des droits et des chances, la participation et la citoyenneté des personnes handicapées » qui posait les bases indispensables à l'inclusion des PSH, tant en matière de cadre bâti que de transport. L'ordonnance prévoit explicitement de très lourdes sanctions en cas de non-respect de la loi ⁽¹⁹⁾. En février 2006, elle a renforcé les sanctions notamment en matière d'emploi. Les entreprises de 20 salariés et plus qui n'emploient pas au moins 6% de salariés en situation de handicap sont sanctionnées par une amende par PSH manquante de 400 à 600 fois le Smic horaire, selon la taille de l'entreprise. Et la contribution est

(19) Une nouvelle loi votée en 2020 spécifie que « une entreprise de plus de 20 salariés, organisée en plusieurs sites de moins de 20 collaborateurs chacun, sera tenue par l'obligation d'emplois directs de 6% en faveur de personnes en situation de handicap. ».

met een handicap te weinig naargelang de grootte van de onderneming. De boete bedraagt 1.500 keer het minimumloon voor ondernemingen die al meer dan drie jaar geen enkele persoon met een handicap in dienst hebben genomen. De boetes worden gestort aan de Association de gestion du fonds pour l'insertion professionnelle des personnes handicapées (Agefiph).

In Brussel bestaat er geen enkele sanctie, of het nu gaat om toegankelijkheid, huisvesting, werkgelegenheid of inclusie in het onderwijs en of het nu gaat om personen met een fysieke dan wel verstandelijke handicap.

IX. Conclusies

Sinds 21 oktober 2016 voert een door de Brusselse Regering aangenomen ordonnantie de handicapdimensie in alle Brusselse beleidsmaatregelen in, ook op lokaal niveau.

Sindsdien heeft elke Brusselse minister een proefproject gekozen dat rekening houdt met de toegankelijkheid voor personen met een handicap. Naast deze projecten die aan het oordeel van de ministers werden overgelaten, worden tevens lokalere acties ondernomen. Er zijn brochures en adviezen in overvloed verschenen en voorbeelden van goede praktijken werden onder de aandacht gebracht. Er ontbreken echter nog een strategie en een actieplan om de ordonnantie ten uitvoer te leggen.

Het voorstel strekt er dan ook toe de Brusselse Regering te vragen om, in samenwerking met de gemeenten, een actieplan op korte, middellange en lange termijn op te stellen en te evalueren op basis van nauwkeurige statistieken en het kadaster van de behoeften.

Het voorstel vraagt de regering om op kwalitatieve en kwantitatieve wijze de vraagstukken inzake zichtbaarheid, samenleven, toegankelijkheid van de openbare ruimte, de huisvesting en de arbeidsmarkt aan te pakken.

Het voorstel vraagt eveneens dat deze planning wordt opgesteld en jaarlijks geëvalueerd wordt op basis van nader te bepalen kwalitatieve en kwantitatieve indicatoren. Een van de indicatoren is een onderzoek naar de tevredenheid van de begunstigden en de verenigingen die hen vertegenwoordigen.

de 1.500 fois le Smic pour les sociétés qui n'ont embauché aucune PSH pendant plus de trois ans. Ces amendes sont versées auprès de l'Association de gestion du fonds pour l'insertion professionnelle des personnes handicapées (Agefiph).

À Bruxelles, il n'y a aucune sanction, que ce soit en matière d'accessibilité, de logement, d'emploi ou d'inclusion scolaire et que cela concerne les personnes en situation de handicap physique ou de handicap intellectuel.

IX. Conclusions

Depuis le 21 octobre 2016, une ordonnance adoptée par le Gouvernement bruxellois introduit la dimension du handicap dans toutes les politiques bruxelloises ainsi qu'au niveau local.

Depuis, chaque ministre bruxellois a choisi un projet pilote qui prend en compte l'accessibilité aux personnes en situation de handicap. Au-delà de ces projets laissés à la discrétion des ministres, des actions plus locales sont aussi en cours. Les brochures et les conseils ont foisonné, des exemples de bonnes pratiques ont été mis en exergue. Cependant, il manque encore toujours une stratégie et un plan d'actions qui concrétise cette ordonnance.

La présente proposition vise donc à demander au gouvernement bruxellois de mettre en place et d'évaluer un plan d'actions, à court, moyen et long terme, en collaboration avec les communes, sur la base de statistiques précises et du cadastre des besoins.

La présente proposition invite le gouvernement à aborder, de façon qualitative et quantitative notamment, les questions de visibilité, de vivre-ensemble, d'accessibilité à l'espace public, aux logements et au marché du travail.

La présente proposition vise aussi à prévoir cette planification ainsi que son évaluation annuelle sur la base d'indicateurs qualitatifs et quantitatifs à définir. Parmi ceux-ci, une enquête de satisfaction auprès des bénéficiaires et des associations les représentant est indispensable.

David WEYTSMAN (FR)
Aurélie CZEKALSKI (FR)
Bianca DEBAETS (NL)

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

ertoe strekkende van het Brussels Gewest een « handi-friendly » Gewest maken

Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement,

- Gelet op de aanbeveling van de VN aan de verdragsluitende Staat om rekening te houden met gender en handicaps in zijn wetgeving, beleid, studies, plannen, evaluatie- en follow-upactiviteiten en in zijn diensten ;
- Gelet op de aanbeveling van de VN om efficiënte en specifieke maatregelen te treffen om vormen van gekruiste discriminatie van vrouwen en meisjes met een handicap te voorkomen ;
- Gelet op de bezorgdheid van het VN-comité over het feit dat de verdragsluitende Staat thans behoort tot de Europese landen met de hoogste percentages kinderen met een handicap die in een instelling zijn geplaatst, volgens een verslag van de Europese Unie van 2013 over kinderen met een handicap ;
- Gelet op de bezorgdheid van het VN-comité over het feit dat kinderen met een handicap niet systematisch worden betrokken bij beslissingen die hun leven beïnvloeden, en niet de mogelijkheid hebben om hun mening te geven over kwesties die hen rechtstreeks aanbelangen ;
- Gelet op de bezorgdheid van het VN-comité over het gebrek aan toegankelijkheid voor personen met een auditieve, visuele, verstandelijke of psychosociale handicap ;
- Gelet op de bezorgdheid van het VN-comité over berichten dat veel leerlingen met een handicap worden verwezen naar gespecialiseerde scholen en ertoe verplicht worden aldaar onderwijs te lopen wegens een tekort aan redelijke aanpassingen in het gewone onderwijs ;
- Gelet op de klachten van de Internationale Liga voor de Rechten van de Mens en de veroordeling van België, omdat er in Brussel geen inclusief onderwijs is⁽²⁰⁾ ;
- Gelet op het Verdrag van de Verenigde Naties van 13 december 2006 inzake de rechten van personen met een handicap, dat segregatie veroorzaakt, de Staten ertoe verplicht inclusie te bevorderen en op 2 juli 2009 door België werd geratificeerd ;
- Gelet op de verbintenissen die het Brussels Hoofdstedelijk Parlement is aangegaan met de goedkeuring van de ordonnantie van 2017 om personen met een handicap aan te werven in de lokale besturen ;

(20) <https://www.fidh.org/fr/nos-impacts/la-belgique-est-condamnee-par-le-comite-europeen-des-droits-sociaux>

PROPOSITION DE RÉOLUTION

visant à faire de la Région bruxelloise une Région « handi-friendly »

Le Parlement de la Région de Bruxelles-Capitale,

- Vu la recommandation de l'ONU à l'État partie de tenir compte du genre et du handicap dans sa législation et dans ses politiques, ses études, ses plans, ses activités d'évaluation et de suivi, ou dans ses services ;
- Vu la recommandation de l'ONU d'adopter des mesures effectives et spécifiques propres à prévenir les formes de discrimination croisée à l'égard des femmes et des filles handicapées ;
- Vu l'inquiétude du comité de l'ONU du fait que l'État partie fait aujourd'hui partie des pays européens présentant les pourcentages les plus élevés d'enfants handicapés placés en institution, selon un rapport de l'Union européenne de 2013 sur les enfants handicapés ;
- Vu la préoccupation du Comité de l'ONU par le fait que les enfants handicapés ne sont pas systématiquement impliqués dans les décisions qui affectent leur vie et n'ont pas la possibilité d'exprimer leur opinion sur les questions qui les touchent directement ;
- Vu l'inquiétude du Comité de l'ONU concernant l'insuffisance d'accessibilité pour les personnes handicapées auditives, visuelles, intellectuelles ou psychosociales ;
- Vu la préoccupation du comité de l'ONU par les informations selon lesquelles nombre d'élèves ayant un handicap sont référés à des écoles spécialisées et obligés de les fréquenter en raison du manque d'aménagements raisonnables dans le système d'enseignement ordinaire ;
- Vu les réclamations de la Ligue internationale des droits de l'homme et la condamnation de la Belgique en ce qui concerne Bruxelles, pour manque d'inclusion scolaire⁽²⁰⁾ ;
- Vu la Convention des Nations unies du 13 décembre 2006 relative aux droits des personnes handicapées, qui condamne la ségrégation et oblige les États à favoriser l'inclusion, ratifiée par la Belgique le 2 juillet 2009 ;
- Considérant les engagements pris par le Parlement de la Région de Bruxelles-Capitale via l'adoption de l'ordonnance de 2017 relative à l'obligation d'engager des personnes en situation de handicap dans les administrations des pouvoirs locaux ;

(20) <https://www.fidh.org/fr/nos-impacts/la-belgique-est-condamnee-par-le-comite-europeen-des-droits-sociaux>

- Overwegende dat België in 2009 het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap heeft geratificeerd ;
- Overwegende dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Handistreaming-handvest heeft ondertekend in 2015 ;
- Overwegende dat in België 15 % van de 15-tot 64-jarigen lijdt aan een handicap of gezondheidsproblemen die hen fors beperken in hun dagelijkse activiteiten ;
- Overwegende dat de demografische evolutie en de vergrijzing van de bevolking met zich meebrengen dat er meer personen op latere leeftijd een handicap zullen hebben ;
- Overwegende dat in België de wet bepaalt dat minstens 3 % van de werknemers in de federale overheidsdiensten personen met een handicap moeten zijn, met uitzondering van de politie-, hulp- en penitentiaire diensten ;
- Overwegende dat de GOB thans 1.462 personeelsleden telt, van wie 33 een erkende handicap hebben, zijnde 2,26 %. Als dit aantal wordt getoetst aan het aantal personeelsleden volgens het personeelsplan (1662), zoals vermeld in artikel 332, § 1, van het Statuut, daalt het percentage tot 1,99 % ;
- Overwegende dat de technische en functionele bepalingen van de bestekken van de BGHM voor renovaties voorzien in 5 % van de woningen die aangepast zijn aan personen met beperkte mobiliteit (PBM's), en in 20 % aanpasbare woningen. Voor nieuwbouw voorzien ze in 5 % aangepaste woningen voor PBM's ;
- Overwegende dat het recht op huisvesting een fundamenteel recht is voor iedereen, zowel voor valide personen als voor personen met een handicap ;
- Overwegende dat artikel 7 van titel IV van de gewestelijke stedenbouwkundige verordening (GewSV) bepaalt dat er in openbare gebouwen twee parkeerplaatsen moeten worden gereserveerd voor personen met beperkte mobiliteit (PBM's) en één extra plaats per 50 parkeerplaatsen ;
- Overwegende dat het actieplan inzake toegankelijkheid van het beheerscontract van de MIVB ertoe strekt 500 MIVB-haltes toegankelijk te maken tegen 2028 ;
- Gelet op de oprichting van een Brusselse Raad voor personen met een handicap ;
- Gelet op de premies die in het Brussels Gewest bestaan om ondernemingen ertoe aan te moedigen personen met een handicap in dienst te nemen : aanwervingspremie, omscholingsovereenkomst, integratiepremie, premie voor aanpassing van de werkplek, integratiepremie, premie voor mentorschap, tegemoetkoming in de verplaatsingskosten, vestigingspremie als zelfstandige ;
- Gelet op het belang van het toerisme voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ;
- Vu que la Belgique a ratifié la Convention des Nations unies pour les droits des personnes en situation de handicap en 2009 ;
- Vu que la Région de Bruxelles-Capitale a signé la Charte Handistreaming en 2015 ;
- Considérant qu'en Belgique, 15 % des 15-64 ans souffrent d'un handicap ou de problèmes de santé les limitant fortement dans leurs activités quotidiennes ;
- Considérant que l'évolution démographique et le vieillissement de la population impliquent qu'un plus grand nombre de personnes seront handicapées plus tard dans leur vie ;
- Vu qu'en Belgique, la loi prévoit qu'au moins 3 % des employés doivent être des personnes en situation de handicap dans la fonction publique fédérale, à l'exception des services de police, de secours et pénitentiaires ;
- Considérant qu'à ce jour, le SPRB compte 1462 agents dont 33 personnes avec un handicap reconnu, soit 2,26 %. Si l'on rapporte ce nombre à l'effectif prévu au plan de personnel (1662) comme indiqué dans l'article 332, paragraphe 1er du Statut, le pourcentage devient 1,99 % ;
- Considérant que les dispositions techniques et fonctionnelles des cahiers des charges de la SLRB prévoient, pour les rénovations, 5 % de logements adaptés aux personnes à mobilité réduite (PMR) et 20 % de logements adaptables. Pour les constructions neuves, elles prévoient 5 % de logements adaptés aux PMR ;
- Considérant que le droit au logement est un droit fondamental pour tous, les personnes valides comme les personnes moins valides ;
- Vu que le Règlement régional d'urbanisme (RRU), en son article 7, titre IV, prévoit, pour des bâtiments publics, de réserver deux places de stationnement à des personnes à mobilité réduite (PMR) et un emplacement supplémentaire par tranche de 50 places de stationnement ;
- Considérant que le plan d'action en matière d'accessibilité du contrat de gestion de la STIB ambitionne de rendre 500 arrêts de la STIB accessibles d'ici 2028 ;
- Vu l'instauration d'un Conseil bruxellois des personnes en situation de handicap ;
- Vu les primes existantes en Région bruxelloise pour encourager les entreprises à engager des salariés handicapés : prime à l'engagement, contrat d'adaptation professionnelle, prime à l'intégration, prime à l'adaptation du poste de travail, prime d'insertion, prime de tutorat, intervention dans les frais de déplacement, prime d'installation comme indépendant ;
- Considérant l'importance du tourisme pour la Région de Bruxelles-Capitale ;

- Gelet op de hoorzittingen van 10 november 2020 betreffende de tenuitvoerlegging van de resolutie van 8 juli 2016 betreffende de toegankelijkheid van de infrastructuur en voorzieningen van de MIVB voor personen met een handicap⁽²¹⁾;
- Gelet op de aanbevelingen in het kader van de hoorzittingen betreffende follow-up van de resolutie over aangepaste zorg voor personen met een autismespectrumstoornis en meer ondersteuning van hun gezinnen, die het Parlement op 26 april 2019 heeft aangenomen;
- Gelet op de aanneming van de ordonnantie betreffende de integratie van de handicapdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (de Handistreaming-ordonnantie) op 21 oktober 2016, door het Brussels Hoofdstedelijk Parlement;
- Gelet op de bewustmakingscampagne « Brussels accessible to all » van begin februari 2021 die ertoe strekte « personen met een handicap en de problemen die ze dagelijks ondervinden zichtbaar te maken in de samenleving, maar ook de invoering van aangepaste voorzieningen aan te moedigen »;

Verzoekt de Brusselse Hoofdstedelijke Regering :

1. Algemene verzoeken

- van het Brussels Gewest een handi-friendly Gewest te maken;
- de statistische gegevens over personen met een handicap in Brussel bij te werken;
- alle behoeften van de personen met een handicap in kaart te brengen volgens leeftijd, type en intensiteit van de behoeften, zoals het « Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap ⁽²²⁾ » onlangs heeft gedaan;
- te zorgen voor de jaarlijkse monitoring en evaluatie ervan door het Parlement in samenwerking met de Brusselse Raad voor personen met een handicap;

2. Toegankelijkheid van Brussel voor alle Brusselaars

- na te gaan of de 163.000 niet-conforme situaties die werden geregistreerd in het kader van het cahier Voetgangerstoegankelijkheid, opgesteld in het kader van het toegankelijkheidsplan voor de weg en de openbare ruimte (PAVE), werden aangepast;
- een actieplan op te stellen in samenwerking met de gemeenten voor de toegankelijkheid van alle openbare ruimten in het Brussels Gewest;
- de gemeenten te verzoeken elk jaar een minimumaantal situaties aan te passen;

(21) <https://www.weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-2021/140935/images.pdf>

(22) <https://www.vaph.be>

- Considérant les auditions du 10 novembre 2020 sur la mise en œuvre de la résolution du 8 juillet 2016 relative à l'accessibilité des infrastructures et des équipements de la STIB aux personnes avec un handicap⁽²¹⁾;
- Considérant les recommandations adoptées par le Parlement le 26 avril 2019 dans le cadre des auditions de suivi de la résolution pour une prise en charge adaptée des personnes atteintes du trouble du spectre de l'autisme et un soutien renforcé de leurs proches;
- Vu l'adoption par le Parlement de la Région de Bruxelles-Capitale, le 21 octobre 2016, de l'ordonnance sur l'intégration de la dimension du handicap dans les lignes politiques de la Région bruxelloise (ordonnance appelée également ordonnance Handistreaming);
- Vu la campagne de sensibilisation « Brussels accessible to all » menée début février 2021 dont l'objectif était de « rendre visibles, dans la société, les personnes en situation de handicap, les difficultés qu'elles rencontrent au quotidien, mais aussi encourager la mise en place d'aménagements adaptés »;

Demande au Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale :

1. Revendications générales

- de faire de la Région de Bruxelles une Région handi-friendly;
- de mettre à jour les données statistiques relatives aux PSH à Bruxelles;
- de cadastrer l'ensemble des besoins des PSH, selon l'âge, le type et l'intensité des besoins comme cela a été réalisé récemment par la « Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap ⁽²²⁾ »;
- d'assurer son monitoring et son évaluation annuellement devant le Parlement, en collaboration avec le Conseil bruxellois de la personne handicapée;

2. Accessibilité de Bruxelles à tous les Bruxellois

- d'évaluer la mise en conformité des 163.000 non-conformités recensées vis-à-vis du cahier d'accessibilité piétonne réalisé par le Plan d'accessibilité de la voirie et de l'espace public (PAVE);
- d'élaborer un plan d'actions, en collaboration avec les communes, de mise en accessibilité de l'ensemble de l'espace public bruxellois;
- d'inviter les communes à réaliser un minimum de mises en conformité chaque année;

(21) <http://www.weblex.irisnet.be/data/crb/doc/2020-21/140935/images.pdf>

(22) <https://www.vaph.be>

- een gewestelijk overzicht op te stellen van de toegankelijkheid van de groene ruimten in Brussel voor de PBM's ;
  - een actieplan op te stellen in samenwerking met de gemeenten om alle groene ruimten in Brussel toegankelijk te maken voor alle personen met een handicap ;
  - het aantal parkeerplaatsen die gereserveerd worden voor personen met een handicap, te behouden en zelfs te verhogen (in absolute waarde). De behoeften te bestuderen en te monitoren ;
  - deze uitdagingen voor de toegankelijkheid te integreren in het toerismebeleid om van Brussel een toegankelijk en aantrekkelijk Gewest te maken voor alle toeristen met een handicap ;
  - in samenwerking met de gemeenten, een actieplan op te stellen om de toegankelijkheid van alle grote evenementen, zowel binnen als buiten, zowel publieke als private, te waarborgen in overleg met de bevoegde federaties ;
  - bij al die maatregelen om de toegankelijkheid te verbeteren, rekening te houden met de specifieke kenmerken van de personen met een geestelijke handicap en autisme ;
3. Werkgelegenheid
- de onmiddellijke toepassing van de ordonnantie betreffende de verplichting om personen met een handicap aan te werven in de lokale besturen, die bepaalt dat de lokale besturen per 20 voltijdsequivalenten (VTE's) waarin de personeelsformatie voorziet, minstens één persoon met een handicap halftijds in dienst moeten nemen (zijnde 2,5 % van de VTE's) ;
  - de werkgevers beter te informeren over de Brusselse premies ter ondersteuning van de aanwerving van personen met een handicap : aanwervingspremies, omscholingscontracten, integratiepremies voor, premies voor de aanpassing van de werkplek, inschakelingspremies, premies voor mentorschap, tegemoetkomingen in de verplaatsingskosten, vestigingspremies als zelfstandige ;
4. Huisvesting
- het aantal personen met een handicap die in het Brussels Gewest in aanmerking komen voor aangepaste sociale woning, te evalueren ;
  - een actieplan op te stellen om het aantal aangepaste woningen voor personen met een handicap die beheerd worden door de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM), te verhogen ;
  - een actieplan op te stellen om het aantal woningen die aangepast zijn aan personen met een handicap en beheerd worden door de sector van de SVK's, te verhogen ;
- de réaliser un état des lieux régional de l'accessibilité PMR des espaces verts à Bruxelles ;
  - d'élaborer un plan d'actions, en collaboration avec les communes, de mise en accessibilité de l'ensemble des espaces verts bruxellois pour toutes les PSH ;
  - de maintenir, voire augmenter (en valeur absolue), le nombre d'emplacements de parking réservés aux PSH, d'étudier et de monitorer les besoins ;
  - d'intégrer ces enjeux d'accessibilité dans les politiques touristiques afin de faire de Bruxelles une Ville-Région accessible et attractive pour tous les touristes en situation de handicap ;
  - d'élaborer un plan d'actions, en collaboration avec les communes, de mise en accessibilité de l'ensemble des grands événements, extérieurs et intérieurs, publics et privés, en concertation avec les fédérations compétentes ;
  - de prendre en compte, pour l'ensemble de ces mises en accessibilité, les spécificités liées aux réalités des personnes en situation de handicap mental et l'autisme ;
3. Emploi
- l'application immédiate de l'ordonnance relative à l'obligation d'engager des personnes en situation de handicap dans les administrations des pouvoirs locaux, qui prévoit que les administrations des pouvoirs locaux emploient au moins une personne handicapée à mi-temps par tranche de 20 équivalents temps plein (ETP) prévus au cadre du personnel (soit 2,5 % des ETP) ;
  - d'informer davantage les employeurs des primes bruxelloises visant à soutenir le recrutement de PSH : primes à l'engagement, contrats d'adaptation professionnelle, prime à l'intégration, primes à l'adaptation du poste de travail, primes d'insertion, primes de tutorat, interventions dans les frais de déplacement, primes d'installation comme indépendant ;
4. Logement
- d'évaluer le nombre de personnes en situation de handicap éligibles, en Région bruxelloise, à un logement social adapté ;
  - d'élaborer un plan d'actions afin d'augmenter le nombre de logements adaptés aux PSH et gérés par la Société du logement de la Région de Bruxelles-Capitale (SLRB) ;
  - d'élaborer un plan d'actions afin d'augmenter le nombre de logements adaptés aux PSH et gérés par le secteur des AIS ;

5. Opleidingen, bewustmaking en voorlichting

In samenwerking met de Vlaamse en Franse Gemeenschapscommissie :

- de behoeften aan opleidingen betreffende de uitdagingen voor personen met een handicap in kaart te brengen in de initiële opleidingen van de eerstelijnsprofessionals. Er wordt voorgesteld om onder meer samen te werken met de Brusselse instellingen voor hoger onderwijs en de Commissie voor Inclusief Hoger Onderwijs (CESI) van de ARES, alsook met de Brusselse onderwijsinstellingen voor sociale promotie om ervoor te zorgen dat in de initiële opleiding van de professionals die in contact komen met personen met een handicap, rekening wordt gehouden met hun problematiek ;
- de behoeften aan opleidingen betreffende de problematiek van de personen met een handicap in de initiële opleidingen van de leerkrachten in kaart te brengen ;
- het aantal meertalige communicatiecampagnes (Engels, Frans, Nederlands) om het samenleven tussen valide personen en personen met een handicap te dedramatiseren en de situatie van personen met een handicap niet langer te stigmatiseren, te verhogen ;
- ten behoeve van de PBM's « rolstoelvriendelijke » kaarten op te stellen, waarop ze kunnen zien welke ononderbroken trajecten in het Gewest mogelijk zijn voor rolstoelgebruikers ;
- in samenwerking met de Federatie Wallonië-Brussel en de Vlaamse Gemeenschap te zorgen voor een betere bewustmaking van het schoolpubliek via communicatiecampagnes die het samenleven tussen valide personen en personen met een handicap dedramatiseren ;

6. Ondersteuningsmechanisme en sancties

- gelet op het verplichte karakter van deze maatregelen, sancties uit te werken ten aanzien van de overheden die ze niet zouden uitvoeren. Voorgesteld wordt dat, naar het voorbeeld van vele Europese steden, de aldus bijeengebrachte middelen worden bestemd voor een fonds ten gunste van personen met een handicap.

5. Formations, sensibilisation et informations

En collaboration avec les Commissions communautaires française et flamande :

- de cadastrer les besoins en formation des enjeux liés aux PSH dans les formations initiales des professionnels de première ligne. Il est proposé de collaborer notamment avec les établissements d'enseignement supérieur bruxellois et la Commission de l'Enseignement supérieur inclusif (CESI) de l'ARES, ainsi qu'avec les établissements d'enseignement de promotion sociale bruxellois pour s'assurer que les questions liées aux PSH soient intégrées dans la formation initiale des professionnels en contact avec les PSH ;
- de cadastrer les besoins en formation des enjeux liés aux PSH dans les formations initiales des professionnels de l'enseignement ;
- d'intensifier des campagnes de communication pluri-lingues (anglais, français, néerlandais) permettant de dédramatiser les situations de vivre-ensemble entre valides et moins-valides et de déstigmatiser la situation de handicap ;
- de réaliser, à destination des PMR, des cartes « chaisables » qui permettent de connaître, dans la Région, les trajets continus possibles en chaise roulante ;
- de mettre en place, en collaboration avec la Fédération Wallonie-Bruxelles et la Communauté flamande, une meilleure sensibilisation du public scolaire par des campagnes de communication qui permettent de dédramatiser les situations de vivre-ensemble entre valides et moins-valides ;

6. Mécanisme de soutien et sanctions

- vu le caractère obligatoire de ces mesures, d'instaurer un système d'amendes à l'égard des pouvoirs publics qui ne les appliqueraient pas. Il est proposé, à l'instar de nombreuses villes européennes, que les financements ainsi récoltés soient affectés à un fonds en faveur des PSH.

David WEYTSMAN (FR)
Aurélie CZEKALSKI (FR)
Bianca DEBAETS (NL)